

07

NONIKA ΓΑΛΗΝΕΑ

ελεούερο
θέατρο

ΔΕΝ ΠΡΟΛΑΒΑ να γυρίσω στο σπίτι μου μετά την αποχώρησή μου απ' το Θέατρο Τέχνης και με ειδοποιούν πως θέλει να με δει ο Μυράτ. Μου προτείνει πρωταγωνιστικό ρόλο δίπλα στη Βούλα Ζουμπουλάκη στη «Σκιά» του Νικοντέμι. Ο ρόλος απαιτεί πολλά ρούχα, γούνες, καπέλα, μπιζού. Για εκείνη την εποχή τουλάχιστον δεν θα μπορούσε να υπάρχει τίποτα πιο εμπορικό. Κάτι μου έλεγε μέσα μου πως με περίμεναν κι άλλες επιτυχίες.

Το έργο δούλεψε πάρα πολύ και ήταν η πρώτη φορά που έπαιξα με το όνομά μου: Νόνικα Γαληνέα. Μέχρι τότε έπαιζα ως Αντιγόνη Μουτούση. Επειδή ο ρόλος ήταν πρωταγωνιστικός, ο Μυράτ πρόβαλε ιδιαίτερα τ' όνομά μου. Θυμάμαι τη χαρά μου κάθε μέρα που πήγαινα στο θέατρο και καθόμουν απέξω να το κοιτάζω!

Ο Δημήτρης Μυράτ ήταν αυτό που λέμε πραγματικός gentleman. Ωραίος άντρας, γοητευτικός, φοβερά μορφωμένος, με μεγάλη ευγένεια και τρομερό χιούμορ.

Η Βούλα Ζουμπουλάκη ήταν ό,τι καλύτερο μπορούσε να μου συμβεί εκείνη την εποχή. Έξυπνη, με χιούμορ, κυριολεκτικά κλαίγαμε απ' τα γέλια. Με αγκάλιασαν και οι δύο πραγματικά. Ποτέ δεν μ' έκαναν να αισθανθώ «αδικημένη», όπως τόσο συχνά συμβαίνει στα πρώτα χρόνια ενός ηθοποιού. Έμεινα μαζί τους αρκετό διάστημα. Πάίξαμε, εκτός από Νικοντέμι, Ανούιγ, Πιραντέλλο και Βερνέιγ.

Αλλά το δικό μου λαχείο ήταν το «Απόψε Αυτοσχεδιάζουμε» του Πιραντέλλο, όπου έπαιξα έναν απ' τους ωραιότερους κωμικούς ρόλους που έχω κάνει στη ζωή μου: την Ignazia Lacroce. Ο Μυράτ έλεγε μια φράση που με συγκινούσε βαθιά: «Η παράσταση δεν είναι σκηνικό, είναι οι άνθρωποι, εσείς και εγώ». Σε αυτή την παράσταση «έφευγε» όλος ο θίασος απ' τη σκηνή, απ' τα γέλια που έκαναν μαζί μου. Εκεί άκουσα τον Μυράτ, απ' την πλατεία, να φωνάζει «Γεννήθηκε η μεγαλύτερη καρατερίστα της Ελλάδος», εκεί με είδε ο Χορν στην πρόβα και μου είπε: «Εσύ, του χρόνου μαζί μου», εκεί κατάλαβα τι σημαίνει ν' αλωνίζεις τη σκηνή και να κάνεις το κοινό να κλαίει απ' τα γέλια, εκεί πρωτοκατάλαβα το μεγαλείο του κωμικού.

Περιοδεύσαμε με αυτό το έργο σε 62 πόλεις και κωμοπόλεις της Ελλάδας. Η Βούλα Ζουμπουλάκη και ο Μυράτ με είχαν συ-

Φώτο Elite

Με τον Χορν στον «Δον Ζουάν» του Μολιέρου. Θέατρο Βρετάνια, 1968-69.
«Μάθε να λες όχι», μου είχε πει. «Σ' αυτό τον τόπο αν δεν λες "όχι" δεν φτάνεις πουθενά».

νεχώς μαζί τους. Δεν έχω τίποτα αρνητικό να θυμηθώ απ' αυτή τη συνεργασία, που συνεχίστηκε με μια φιλία πολλών ετών. Πάντα θα θυμάμαι μόνο ευτυχισμένες μέρες, ώρες, στιγμές που έζησα μαζί τους. Όταν είχαμε δύο παραστάσεις, το κλασικό αστείο του Μυράτ ήταν: «Αν έχεις δουλειά τ' απόγευμα, μην έρθεις στην απογευματινή, δεν με πειράζει, επιμένω όμως να έρθεις στη βραδινή».

Κάποτε είχαμε κάνει μια περιοδεία στη Γερμανία. Είχε προσλάβει ο Μυράτ έναν ηθοποιό, όχι γνωστό, για έναν πολύ μικρό ρόλο. Έκανε η Ζουμπουλάκη μια δικηγορίνα και αυτός έπρεπε να μπει στη σκηνή και να της πει: «Σας ζητάει κάποιος κύριος».

Ο Μυράτ τού τα είχε εξηγήσει δέκα φορές μπροστά μου, με το νι και με το σίγμα. Είναι λοιπόν στη σκηνή η Βούλα και περιμένει να μπει ο ηθοποιός. Αυτός κάθεται στην κούνια και περιμένει. Του δίνω μια σπρωξιά και του λέω: «Έπρεπε να 'σαι στη σκηνή». Βγαίνει στη σκηνή, κοιτάζει τη Βούλα και δεν λέει τίποτα. Του λέει η Βούλα: «Μήπως με ζήτησε κανείς;» Αυτός λέει: «Όχι», και κάνει στροφή να φύγει!

«Έλα δω», του λέει η Βούλα, «αν δεν με ζήτησε κανείς, τελείωσε το έργο, βρε βλάκα!»

Ακόμα κλαίω απ' τα γέλια, όταν το θυμάμαι. Μετά, απολογούμενος ο εν λόγω ηθοποιός μάς είπε πως στη σχολή τού έδιναν να παίζει Βασιλιά Λήρ· γι' αυτό δεν ήταν κατάλληλος για τόσο μικρούς ρόλους.

Έπαιζα χειμώνα καλοκαίρι για να «μάθω». Τίποτα δεν ήθελα με τόση μανία όσο να «μάθω».

Εκείνο το καλοκαίρι έπαιζα στη Θεσσαλονίκη στον θίασο της Αντιγόνης Βαλάκου έναν εξαιρετικά χαριτωμένο ρόλο, στο έργο «Φτωχή σαν Σπουργιτάκι».

Και τον χειμώνα ήμουν στο θέατρο Βρετάνια με τον Δημήτρη Χορν στον «Δον Ζουάν» του Μολιέρου σε σκηνοθεσία Λεωνίδα Τριβιζά, μ' ένα καταπληκτικό σκηνικό της Μαρίνας Καρέλλα, που είχε κάνει και τα θαυμάσια κοστούμια. Σαν πίνακες ζωγραφικής ήταν. Το δικό μου κοστούμι –έπαιζα μια χωριατοπούλα με κόκκινα μαλλιά– είχε ένα ντεκολτέ που έφτανε στην κοιλιά μου. Τα σχόλια του αθηναϊκού κοινού είχαν πάρει τέτοιες διαστάσεις, που δεν περιγράφονται. Ευτυχώς υπέρ εμού. Όπως έμαθα αργό-

τερα απ' τον ίδιο, ο Αλέκος Αλεξανδράκης, τον οποίο τότε δεν γνώριζα και ο οποίος δούλευε στο απέναντι θέατρο μαζί με την Κατερίνα Ανδρεάδη, βλέποντας τη φωτογραφία μου με το συγκεκριμένο κοστούμι στην εφημερίδα εξέφρασε την επιθυμία να με γνωρίσει από κοντά. Τον επόμενο χρόνο ήμασταν ζευγάρι.

Η συνεργασία μου με τον Χορν ήταν ασφαλώς ό,τι καλύτερο μπορούσε να μου συμβεί καλλιτεχνικά. Όρες ατέλειωτες θαύμαζα μοναδικές, δικές του στιγμές, αν και ο Δον Ζουάν δεν ήταν απ' τους ρόλους που αγάπησε. Μάλιστα, στην πρεμιέρα (ή μήπως δεν ήταν η πρεμιέρα; Δεν είμαι σίγουρη, για να 'μαι ειλικρινής), πάντως σε μια απ' τις πρώτες παραστάσεις σταμάτησε ξαφνικά, έκανε μια κίνηση αλά Χορν με το μαστίγιο του ρόλου και είπε στο κοινό: «Εξαργυρώστε τα εισιτήριά σας, δεν αντέχω να σας κοροϊδεύω».

Κατέβασε το έργο με πολύ μεγάλη «μέντια» (γεμάτο το θέατρο) και είχε το μεγαλείο και την ωριμότητα αλλά και την οικονομική δυνατότητα να αδιαφορεί για την τύχη του ταμείου. Αυτός που «έκλεψε» την παράσταση ήταν ο Γιώργος Μιχαλακόπουλος, στα πρώτα του βήματα τότε, που έπαιζε τον ρόλο του Σγαναρέλλου. Και φυσικά δεν μπορώ να μην αναφερθώ και πάλι στο εικαστικό επίτευγμα της Μαρίνας Καρέλλα.

Ο Χορν ήταν ένας ηθοποιός που με είχε συγκλονίσει με πολλές από τις ερμηνείες του. Με είχε συγκλονίσει με το «Ημερολόγιο ενός Τρελού» του Γκόγκολ, με το «Ταξίδι Μεγάλης Μέρας μέσα στη Νύχτα» του Ο' Νηλ στο Εθνικό Θέατρο, όπου έπαιζε μαζί με την Κατίνα Παξινού, τον Αλέξη Μινωτή και τον Πέτρο Φυσσούν. Θεέ μου, τι παράσταση! Με είχε συγκλονίσει με τον «Ερρίκο τον Δ'» του Πιραντέλλο, αλλά και με τη θρυλική παράσταση «Οδός Ονείρων» σε εκείνο το «Ηθοποιός σημαίνει φως, τι καημός». Και ασφαλώς ήταν σπουδαίος στο «Σλουθ», αν και κατά γενική ομολογία ο Αλεξανδράκης «έκλεβε» εδώ την παράσταση. Αυτό ο Αλεξανδράκης δεν ήθελε ούτε να τ' ακούσει. Αλλά τι σημασία έχει τώρα πια; Ένα γεγονός δεν παύει να είναι γεγονός. Και ένας μέγιστος ηθοποιός γράφει την ιστορία του.

Ο Χορν δεν ήταν μόνο σπουδαίος ηθοποιός. Ήταν και ένα κοφτερό μυαλό και ο πιο χαρισματικός άνθρωπος για παρέα. Τρομερά ανασφαλής, κατά φαντασίαν ασθενής, αφάνταστα γενναιόδωρος. Βοηθούσε χωρίς ενδοιασμό ηθοποιούς που δεν είχαν

τα οικονομικά μέσα και δεν έκανε ποτέ επίδειξη της γενναιοδωρίας του. Κι ενώ είχε πολλές «επιφανειακές» πλευρές στον χαρακτήρα του, εντούτοις ήταν ένας βαθιά μόνος και, δυστυχώς, βασανισμένος άνθρωπος. Το τέλος του ήταν πολύ σκληρό και δεν του άξιζε. Ήταν μια λάμψη ο Χορν, μια μεγάλη ψυχή, αφάνταστα ειλικρινής, αλλά και αφάνταστα σκληρός. Μέσα από το μεγαλείο του όμως ήταν απρόβλεπτος και συχνά πολύ άδικος. Επέτρεπε στον εαυτό του να ξεπερνάει τα όρια της αποδεκτής συμπεριφοράς και δεν ήταν σπάνιες οι φορές που δεν ζητούσε συγγνώμη. Μπορούσε να σε κάνει κουρέλι, σκουπίδι και μετά να πει απλώς: «Μα τώρα τι μ' έπιασε;» Είχε επίσης την ιδιότητα να ανεβάζει στα ουράνια κάκιστους ηθοποιούς, οι οποίοι πολύ σύντομα εξαφανίζονταν από προσώπου γης, και ο ίδιος –τον έχω ακούσει– να κάνει χιούμορ εις βάρος τους. Όμως επειδή ο Χορν ήταν ο Χορν, θα ήταν αφύσικο να τον έχει προικίσει ο Θεός με τέτοιο ταλέντο, με τέτοια ευφυΐα, με τέτοια καλοσύνη, που πολλές φορές άγγιζε εξωπραγματικά όρια, ώστε να μην του δώσει και κάποια αντίστοιχα ελαττώματα.

Εμείς με τον Αλεξανδράκη κατά καιρούς κάναμε πολύ στενή παρέα μαζί του. Ο Χορν είχε αδυναμία στον Αλεξανδράκη, ενώ με μένα τα αισθήματά του και οι αντιδράσεις του δεν ήταν ποτέ ξεκάθαρες.

Όταν έπαιζα μαζί του στον «Δον Ζουάν», του είχα πει: «Τάκη, το καλοκαίρι ανεβάζει ο Μακρίδης (θεατρικός επιχειρηματίας και φίλος του Χορν) τα “Μεγάλα Χρόνια” του Γεωργίου Ρούσσου (η ζωή του Διονυσίου Σολωμού) με τον Αλέκο Αλεξανδράκη, σε σκηνοθεσία Μινωτή στο “Μετροπόλιταν” της λεωφόρου Αλεξάνδρας. Μπορείς να κάνεις ένα τηλεφώνημα στον Μακρίδη να με δει, γιατί θα ήθελα πάρα πολύ να είμαι σ' αυτή τη δουλειά;» «Δεν πρόκειται να τηλεφωνήσω σε κανένα Μακρίδη». «Γιατί;» του είπα. «Γιατί είσαι ψώνιο», μου είπε, «και θες να πας να ψηθείς στη ζέστη όλο το καλοκαίρι αντί να πας με το κότερο της μαμάς σου». Για να ακριβολογούμε, η μαμά μου δεν είχε ποτέ κότερο. Το σκάφος ανήκε στον καθηγητή Στρατή Ανδρεάδη, που ήταν σύντροφός της περισσότερο από σαράντα χρόνια. Επί πολλά καλοκαίρια αργότερα, μαζί με τον Αλέκο Αλεξανδράκη, απολαύσαμε αυτό το τόσο ωραίο σκάφος στη Νότια Γαλλία, στην ιταλική Ριβιέρα, στη Σαρδηνία, στο Κάπρι και σε όλα τα ελληνικά, μοναδικά μας νησιά.

Λοιπόν, ο Τάκης, όπως τον λέγαμε τον Χορν, δεν τηλεφώνησε στον Μακρίδη. Πήγα μόνη μου, χτύπησα την πόρτα, είπα το όνομά μου, πέρασα audition. Με ενέκριναν ο Μινωτής, ο Ρούσος και ο Μακρίδης· και περισσότερο απ' όλους με... ενέκρινε ο Αλεξανδράκης, που μ' έβαλε δίπλα του ως ηθοποιό και ως γυναίκα. Μου είχε πέσει το πρώτο λαχείο και ήμουν πολύ τυχερή που δεν πήγα με το σκάφος.

Αργότερα, όταν αρχίσαμε να κάνουμε πρόβες με τον Αλεξανδράκη στο έργο «Τέσσερα Δωμάτια με Κήπο», ο Χορν τον φώναξε και του είπε: «Είσαι ερωτευμένος μαζί της και θα την καταστρέψεις. Δεν είναι δυνατόν να βγάλει συγχρόνως τέσσερις τόσο διαφορετικούς ρόλους. Δεν έχει την απαιτούμενη πείρα». Τα «Τέσσερα Δωμάτια με Κήπο» ήταν ένα boulevard που «έσπασε πόρτες» κι όπου τα σκηνικά είχε κάνει ο Διονύσης Φωτόπουλος, που τότε τον πρωτογνώρισα – 1971. Η φίλιά μας αντέχει μέχρι σήμερα.

Ο Αλεξανδράκης, όταν έχει πάρει μια απόφαση, είναι τελειωμένη ιστορία. Απάντησε στον Χορν: «Αναλαμβάνω την ευθύνη». Κι ο Χορν άρχισε να έρχεται στις πρόβες. Είχε φοβερό κέφι, με δίδασκε καταπληκτικά – δεν θα τον ξεχάσω ποτέ! Το έργο έσκισε. Ο Αλεξανδράκης έπαιζε συνέχεια πλάτη, ώστε το κοινό να κοιτάζει εμένα. Αυτό είναι μοναδικό φαινόμενο για τα θεατρικά δεδομένα.

Δύο χρόνια αργότερα ανεβάσαμε τη «Βαθιά Γαλάζια Θάλασσα» του Terence Rattigan, που το είχε παίξει παλιότερα ο Χορν με τη Λαμπέτη. Δυο-τρεις φορές στη διάρκεια των παραστάσεων μου 'λεγαν οι ταξιθέτριες ότι ήταν στον εξώστη ο κύριος Χορν και έβλεπε παράσταση μόνος του. Μετά δεν ερχόταν όμως στα καμαρίνια να μας δει. Μια νύχτα, ξημερώματα (έτσι κι αλλιώς, κοιμόμασταν πάρα πολύ αργά· όταν πας για φαγητό στη μία το πρωί δεν γυρίζεις στο σπίτι πριν απ' τις τρεις, στην καλύτερη περίπτωση, ιδίως όταν τρως παρέα με ηθοποιούς), μια νύχτα λοιπόν, μόλις είχαμε μπει στο καινούριο μου διαμέρισμα στο Ψυχικό, χτύπησε το κουδούνι. Ήταν ο Χορν, ο οποίος είχε πει πολύ.

Κάθισε και μετά από λίγο μου είπε: «Σε ζηλεύω». Εγώ τα 'χασα. Μου εξήγησε πως ερχόταν στον εξώστη, επειδή ήθελε να μ' ακούει να μιλάω, γιατί «δεν βαριόμουν τη φωνή μου», όπως μου είπε, ενώ εκείνος είχε αρχίσει να βαριέται τη δική του. Ήταν τότε η εποχή του Πολυτεχνείου.

Ο Χορν ήταν πολύ σκληρός με τον εαυτό του. Τελειομανής. Όταν έπαιρνε φόρα στην πρόβα, δεν τον σταμάταγε τίποτα. Δινόταν με πάθος ή βαριόταν αφόρητα. Ήταν άνθρωπος των άκρων.

Όταν τον είδα στο Εθνικό στο «Ταξίδι Μεγάλης Μέρας μέσα στη Νύχτα», πήγα στο καμαρίνι του. Είχα ένα φοβερό κόμπο στον λαιμό, κάθισα πολύ δειλά στο πάτωμα, ακούμπησα το κεφάλι μου στα γόνατά του, κι έκρυβα το πρόσωπό μου για να μη δει τα δάκρυά μου που έτρεχαν ποτάμι. Δεν μπόρεσα να του πω λέξη. Και μετά από ώρα, όταν σταμάτησα να κλαίω, αυτός μου είπε: «Για κάτι τέτοιες στιγμές ζούμε εμείς οι ηθοποιοί».

Είχα παίξει κι ένα άλλο έργο μαζί του, την «Καλή Καρδιά της Ελεονώρας». Μας έλεγε πως ήταν έργο που το είχε γράψει κάποιος Άγγλος, αλλά όλοι πίστευαν πως το είχε γράψει ο ίδιος. Δεν ήταν απ' τις επιτυχημένες στιγμές του. Η καπιτάλε σκηνή ήταν, όταν έβγαине ο Χορν ντυμένος γυναίκα με μοβ βραδινό και άσπρη περούκα. Εγώ έκανα μια γριά. Θυμάμαι πως ο φίλος μου Φρέντυ Γερμανός, που είχε έρθει να δει την παράσταση, μου είχε πει με το μοναδικό του χιούμορ: «Πρώτη φορά βλέπω γριά με τόσο sexy γάμπες». Δεν εννοούσε τον Χορν... βέβαια.

Με τον Χορν, όπως είπα και πριν, κάναμε κατά καιρούς πολύ παρέα. Θυμάμαι μια παραμονή Πρωτοχρονιάς στο ωραίο τους διαμέρισμα με τη γυναίκα του, την Άννα Γουλανδρή. Ήταν μια δεξίωση προς τιμήν του φίλου του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Ήταν από τις δεξιώσεις – τις πολύ λίγες – που αποτελούν τιμή για τους καλεσμένους. Θυμάμαι ένα πολύ ωραίο ταξίδι που κάναμε ο Αλέκος κι εγώ με το ωραιότατο σκάφος του Τάκη και της Άννας. Θυμάμαι ακόμη ένα βράδυ που φάγαμε στην Πεντέλη, στο ωραιότατο σπίτι τους, χωρίς την Άννα. Ήταν ο Αλέκος, ο Ανδρέας Φιλιππίδης, πολύ φίλος του Τάκη, κι εγώ. Αξίζει να πω περισσότερα γι' αυτό το βράδυ. Καθίσαμε κάποια στιγμή στο τραπέζι. Το πρώτο πιάτο ήταν μακαρόνια, το αγαπημένο φαγητό του Τάκη. Όταν ο butler ξαναπέρασε την πιατέλα στον Φιλιππίδη, αυτός είπε: «Όχι άλλο, ευχαριστώ». Μόλις έφυγε ο butler με την πιατέλα, λέει ο Τάκης στον Φιλιππίδη: «Με κάνεις ρεζίλι, γιατί στο γκαρσόνι δεν λένε ποτέ “Ευχαριστώ”». Και ξαφνικά σηκώνεται ο Φιλιππίδης, δίνει μία στο τραπέζι, που πέφτει κάτω με όλα τα κρύσταλλα και τα φαγητά, και προχωράει (ο Φι-

«Η Ήρα και το Παγώνι». Κατίνα Παξινού και Αγγέλα Καζακίδου με εμένα «μεταμορφωμένη».

λιπιπίδης) προς την έξοδο για να φύγει, λέγοντας: «Αι στο διάολο που θα μου μάθεις εσύ πώς να φέρομαι!»

Πολλά χρόνια αργότερα, όταν έγιναν τα εγκαίνια του θεάτρου Ιλίσια –τα εγκαίνια έκανε η Μελίνα Μερκούρη–, μας τίμησε με την παρουσία του όλο το ελληνικό θέατρο και γενικά οι άνθρωποι της τέχνης, όπως, για παράδειγμα, ο Γιάννης Τσαρούχης. Έστειλα λοιπόν στον Χορν με την ταξιθέτρια του «Ιλίσια» την πρόσκλησή του. Η ταξιθέτρια μου έφερε πίσω την πρόσκληση με το εξής μήνυμα του Χορν: Μου είπε ο κύριος Χορν να σας πω: «Πώς τολμάτε;»

Ο Χορν άκουγε τη λέξη «ΠΑΣΟΚ» και πάθαινε υστερία. Η φίλη του Μελίνα Μερκούρη ήταν το κόκκινο πανί. Τα είχα πει όλα αυτά στη Μελίνα. Εκείνη χαμογελούσε και έλεγε: «Θα σ' τον κανονίσω εγώ». Λίγο καιρό αργότερα γινόταν στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη μια έκθεση της Μαρίνας Καρέλλα. Απ' την ίδια τη Μελίνα έμαθα πως συναντήθηκαν εκεί τυχαία, έπεσε ο ένας στην αγκαλιά του άλλου και κλαίγανε και οι δύο. Υπάρχουν πε-

ριπτώσεις που η αλήθεια δεν παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Η μαγεία όμως παίζει. Και αυτοί ήταν δύο μαγικά άτομα.

Αργότερα, αρκετά αργότερα, κάναμε πολλή παρέα στο Λονδίνο. Ήταν άρρωστη η γυναίκα του, η Άννα, και ο Τάκης είχε ανάγκη από συντροφιά. Τρώγαμε έξω τα βράδια και η παρέα του ήταν μια απόλαυση. Ετοιμαζόμουν να ανεβάσω το «Λεωφορείο ο Πόθος» και έψαχνα για σκηνοθέτη Αμερικανό. Μου λέει: «Θα σ' το ανεβάσω εγώ». Του λέω: «Τίποτα δεν θα 'θελα περισσότερο στη ζωή μου, αλλά αν χειροτερέψει η κατάσταση της υγείας της γυναίκας σου Άννας, τι θα κάνεις;» Μου λέει πολύ απλά: «Θα σ' αφήσω». Φυσικά, δεν μπορούσα να πάρω αυτό το ρίσκο και προχώρησα σε άλλη λύση.

Ένα βράδυ λίγες μέρες μετά τρώγαμε σ' ένα φιλικό σπίτι. Έξι-εφτά άνθρωποι ήμασταν όλοι κι όλοι. Στο τραπέζι κουβεντιάζαμε ο Στέφανος Σταθάτος, πρεσβευτής τότε στο Λονδίνο, ο Τάκης και εγώ. Μόλις είχαμε τελειώσει το φαγητό και οι υπόλοιποι έπιναν τον καφέ τους στον καναπέ. Η συζήτηση στο τραπέζι ήταν πολιτική και κάποια στιγμή είπα εγώ πως δεν θεωρούσα τυχαίο το γεγονός ότι ο ελληνικός λαός ξαναψήφισε τον Ανδρέα Παπανδρέου. Ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε! Τινάχτηκε ως το ταβάνι. Άρχισε να ουρλιάζει, μου είπε πως δεν μπόρεσε ποτέ στη ζωή του να με χωνέψει, πως λυπόταν τον Αλεξανδράκη που ήταν μαζί μου και δεν θυμάμαι τι άλλο. Τα 'χασα. Δεν πίστευα στ' αφτιά μου. Περίμενα απεγνωσμένα την παρέμβαση του Αλέκου, η οποία δυστυχώς δεν ήρθε. Αυτός έλεγε, έλεγε... Στο τέλος είπα: «Η σιωπή μου προς απάντησή σου». Και η απάντησή του ήταν: «Ούτε την κυρία δεν ξέρεις να παίζεις καλά».

Δεν θα αναφερόμουν ποτέ στο συγκεκριμένο γεγονός από σεβασμό σ' έναν άνθρωπο που δεν είναι πια στη ζωή. Αλλά αυτή η φράση έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δική μου ζωή.

Όταν φύγαμε από κει, είπα στον Αλέκο πως δεν ήθελα να ζήσω άλλο μαζί του. Ήμουν βαθιά, βαθύτατα πληγωμένη που ο άνθρωπός μου δεν με υπερασπίστηκε για κάτι που ήταν τόσο άδικο. Αυτό που είχα πει ήταν απλώς η πραγματικότητα.

Ο Αλέκος μου είπε πως δεν τον άκουσε. Μπορεί να είναι κι έτσι. Δεν μπόρεσα όμως να τον πιστέψω. Θα ήταν αδύνατον να μην τον είχε ακούσει. Ο Χορν φώναζε, για να μην πω ότι ωρύε-

το, και ο χώρος ήταν ένα και μοναδικό δωμάτιο, κι αυτό μικρό.

Όταν έχασε τη γυναίκα του, την Άννα, λίγο καιρό αργότερα, του έγραψε ένα συλλυπητήριο γράμμα, γιατί έτσι ένιωσα πως όφειλα να κάνω. Μου απάντησε κάνοντας και μια τυπική αναφορά στο ατυχές γεγονός που είχε συμβεί ανάμεσά μας. Αλλά εγώ είχα τελειώσει μ' αυτό τον άνθρωπο οριστικά – όποιος κι αν ήταν αυτός. Είχα πληγωθεί βαθιά. Δυστυχώς αυτό το γεγονός ήταν και η αρχή του τέλους με τον Αλεξανδράκη. Δεν μπόρεσα να τον συγχωρέσω που με άφησε εκτεθειμένη, γιατί περιμένοντας τη δική του συμπαράσταση, εγώ δεν υπερασπίστηκα τον εαυτό μου, όπως γνωρίζω πολύ καλά να κάνω. Εγώ δεν θα του το είχα κάνει ποτέ αυτό. Θυμόμουνα συνεχώς μια φράση της Ελεονώρας Ρούζβελτ: «Κανείς δεν μπορεί να σε κάνει να νιώσεις κατώτερη χωρίς τη δική σου συγκατάθεση».

Κατίνα Παξινού, Αλέξης Μινωτής. Τι δώρο Θεού να έχεις παίξει δίπλα σ' αυτά τα ιερά τέρατα! Τι δώρο Θεού να σ' έχουν αγκαλιάσει, να πηγαίνουν στο σπίτι τους, να τους ζεις καθημερινά. Ήμουν πολύ τυχερό κορίτσι!

Έχω ευτυχήσει να δω τις περισσότερες αν όχι όλες τις παραστάσεις που ανέβασαν. «Βρυκόλακες», «Η Επίσκεψη της Γηραιάς Κυρίας», «Οι Φυσικοί» (επίσης του Ντύρρενματ), «Το Σπίτι της Μπερνάρντα Άλμπα» του Λόρκα, «Ματωμένος Γάμος», «Οι Παλαιστές» και το τελευταίο έργο που έπαιξε η Κατίνα Παξινού, το «Μάνα Κουράγιο» του Μπρεχτ. Τον Αλέξη Μινωτή τον είδα στον «Πατέρα» του Στρίντμπεργκ και δεν έχασα καμιά παράστασή του στην Επίδαυρο.

Ευτύχησα να παίξω μαζί τους στο έργο του Ο' Κέιζυ «Η Ήρα και το Παγώνι» στο θέατρο Σινεάκ. Έζησα δίπλα σε δυο ανθρώπους που ζούσαν για το θέατρο, που είχαν πάντα πολύ υψηλούς στόχους, ιδανικά, που είχαν βάλει κατά μέρος την ιδιωτική τους ζωή και κάθε είδους διασκέδαση, που ήταν ταμμένοι στην τέχνη τους.

Ξέρω πως δεν θα υπάρξουν ξανά Παξινού – Μινωτής. Και την αγάπη για το θέατρο που εισέπραξα απ' αυτούς τη φυλάω μέσα μου σαν ό,τι ιερότερο έχω ζήσει στη θεατρική μου πορεία.

Πήγαίνα στο σπίτι τους συχνά. Έμεναν στη Λυκείου 13 στην περιοχή των ανακτόρων. Το σπίτι τους ήταν απλό. Είχαν,

θυμάμαι, έναν πίνακα του Βολανάκη που η Κατίνα προσπαθούσε να τον πουλήσει. Ζούσαν πολύ λιτά. Εκείνη ήταν πάρα πολύ κουρασμένη γυναίκα, περπατούσε με δυσκολία, σκυφτή και σαν να πονούσε όλο της το σώμα, αλλά μόλις ανέβαινε στη σκηνή γέμιζε ο τόπος απ' την παρουσία της, τη δύναμή της, την προσωπικότητά της, την ιδιαίτερη φωνή της που σε ξέσταινε μέχρι την καρδιά. Ήταν έτοιμη να «φάει» τον κόσμο απ' το πάθος γι' αυτό που έκανε.

Στο σαλονάκι του σπιτιού της ήταν μια άλλη γυναίκα. Καθόταν πάντα σε μια συγκεκριμένη πολυθρόνα και είχε δίπλα της σ' ένα τραπεζάκι τη φωτογραφία του Δημήτρη Μητρόπουλου και μια άλλη με τον Γκάρυ Κούπερ και την ίδια στον ρόλο της Πιλάρ από την ταινία «Για Ποιον Χτυπά η Καμπάνα», ερμηνεία για την οποία είχε βραβευτεί με Oscar.

Το καμαρίνι τους στο θέατρο δεν είχε άδειο τοίχο. Ήταν γεμάτο φωτογραφίες τους με τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του κόσμου από τον χώρο της τέχνης. Οι άνθρωποι αυτοί μας τίμησαν σε κάθε τους βήμα.

Ο Αλέξης Μινωτής ήταν άτομο εγκεφαλικό και όχι συναισθηματικό, όπως η Κατίνα. Είχε απέραντες γνώσεις και εξαιρετικό μνημονικό. Είχε αφομοιώσει τόσο πολύ αυτές τις γνώσεις, που είχαν γίνει εμπειρίες. Διηγιόταν μοναδικά κι είχε αφάνταστο χιούμορ. Μαγεύσουν απ' τον τρόπο που μιλούσε ο Μινωτής. Ο σύνδεσμός τους ήταν πολύ ουσιαστικός, τους ένωνε η αγάπη τους για το θέατρο. Η αδυναμία που του έδειχνε η Κατίνα με τη συνεχή φροντίδα της ήταν συγκινητική και αυτός έπαιζε τον ρόλο του κακομαθημένου αγοριού που θεωρεί δεδομένη την αγάπη της μάνας.

Της έπινε τον καφέ της στην πρόβα, γιατί τοιγκουνευόταν να παραγγείλει δικό του. Εκείνη γινόταν θηρίο. Της έπαιρνε την εφημερίδα πριν προλάβει η ίδια να την ανοίξει και την άφηνε πάντα τσαλακωμένη και έχοντας ανακατώσει τα φύλλα. Εκείνη του 'μπηγε τις φωνές και μετά στην πρόβα έκανε πολύ συχνά σκηνοθετικές υποδείξεις, με αποτέλεσμα να γίνονται ομηρικοί καβγάδες. Στον θίασο έπαιζε ένα βασικό ρόλο ο Μουστάκας και έβγαζε πολύ γέλιο. Είναι απίστευτο το τι σκαρφιζόταν να κάνει ο Μινωτής, για να του «φάει» τα γέλια του κοινού. Και το κατάφερνε. Είχε τρομερή αίσθηση του κωμικού και έπαιζε κωμωδία

με απόλυτη σοβαρότητα. Η ερμηνεία του στο έργο «Η Ήρα και το Παγώνι» ήταν σπάνια. Όσο για την Κατίνα, όλο το έργο, και από άποψη ρόλου, ήταν πάνω της. Έπαιζε τον ρόλο στα δυο της δάχτυλα. Αλλά δεν είχε κωμικά στοιχεία και, όσο αστείο κι αν ακούγεται, δεν της πολυάρεσε που εκείνη δεν έβγαζε γέλιο.

Μου έδινε να φάω επί σκηνής κάτι βρωμομπισκότα που έμεναν εκεί εκτεθειμένα μέρες ολόκληρες. Ήταν μπαγιάτικα και εγώ μέσ' απ' τον ρόλο τής είπα μια μέρα: «Όχι, ευχαριστώ, δεν θέλω». «Φάε σκατά», μου είπε, και δυνατά μάλιστα, κι έσκασε η πλατεία στα γέλια.

Μετά μου είπε: «Να ξεχάσεις τη μεσούλα, αν θέλεις να παίζεις μια μέρα μεγάλους ρόλους. Κι εγώ κάποτε είχα μεσούλα, αλλά τη θυσίασα για χάρη των ρόλων». Μου είπε πως ποτέ δεν θα μπορούσε να παίξει με τόση αλήθεια τους δραματικούς ρόλους, αν δεν είχε βιώσει τον θάνατο της μικρής της κόρης. Η θύμηση αυτού του γεγονότος της έδινε τη δύναμη της αλήθειας μέσ' από τους ρόλους της.

Ήταν πάρα πολύ σπουδαία η Κατίνα Παξινού. Και ως καλλιτέχνηδα και ως άνθρωπος. Είχε μεγάλη αδυναμία στον εγγονό της, τον Αλέξανδρο Αντωνόπουλο, και επίσης αγαπούσε πολύ τον Κώστα Καστανά.

Ευτύχησα στη ζωή μου να δω την παράσταση που σκηνοθέτησε ο Μινωτής με τη Μαρία Κάλλας στην Επίδαυρο, τη «Μήδεια». Δεν γίνεται να μην αναφερθώ σ' αυτό το αριστούργημα που εμείς οι τυχεροί που το είδαμε το χρωστάμε στην Κάλλας αλλά και στον Μινωτή.

Ο Μινωτής, ως γνωστόν, ήταν μέγας τσιγκούνης. Ο Σάυλοκ ωχριούσε μπροστά του. Είχε συμβεί το εξής αμίμητο: Στη γενική δοκιμή του έργου «Η Ήρα και το Παγώνι» μου χτύπησε την πόρτα του καμαρινιού μου ο διαχειριστής, για να με πληρώσει για την τελευταία δεκαημερία. Μου υπολόγισε τον μισθό 7.500 δρχ. το μήνα αντί 8.500 δρχ. που είχα συμφωνήσει εγώ με τον Μινωτή. Του λέω: «Έχω συνεννοηθεί με τον κύριο Μινωτή για 8.500 δρχ.». Μου λέει: «Ναι, αλλά ο κύριος Μινωτής είπε πως είχε συνεννοηθεί μαζί σας για 8.500 δρχ., γιατί νόμιζε πως είχε να κάνει με ηθοποιό, όχι με μαθήτρια». Λέω: «Ασφαλώς ο κύριος Μινωτής θα έχει δίκιο, αλλά εγώ έκανα αυτή τη συμφωνία και δυστυχώς δεν μπορώ να δεχτώ άλλους όρους. Ως εκ τούτου είμαι

υποχρεωμένη να φύγω και, όπως καταλαβαίνετε, θα είμαι και υποχρεωμένη να εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους έφυγα, εάν και εφόσον ερωτηθώ».

Μέσα σε μισή ώρα είχε έρθει ένα φακελάκι από τον επιχειρηματία κ. Τάκη Μακρίδη έχοντας μέσα 1.000 δρχ. Όσο έμεινα στον θίασο ερχόντουσαν δύο φακελάκια, το ένα με 7.500 δρχ. και το άλλο με 1.000 δρχ.

Έκανα επιτυχία ως «Κυρία Μάντιγκαν». Όταν τελείωνε η σκηνή μου, έσπαγε το θέατρο από το χειροκρότημα. Ήμουν ακόμα άγνωστη μεταξύ διασημοτήτων και η εμφάνιση που είχα ως «Κυρία Μάντιγκαν» ήταν μιας μεσόκοπης, ευτραφέστατης (γέμιζα το κοστούμι μου με μαξιλάρια) κωμικής τραγουδίστριας. Ήμουν βέβαιη πια, όπως ήταν βέβαιος και όλος ο θίασος, πως η κωμωδία και εγώ θα τα πηγαίναμε πολύ καλά!

Μετά τον θάνατο της Κατίνας Παξινού, ο Αλέξης Μινωτής έχασε τον μισό εαυτό του. Μου είχε πει συγκεκριμένα: «Ζω δύο ζωές. Τις μέρες με την τέχνη μου, τις νύχτες με την Κατίνα».

Είναι περιττό να ξαναπώ πόσο τυχερή αισθάνομαι για την τιμή που είχα να συνεργαστώ μ' αυτούς τους ακούραστους εργάτες της τέχνης.

Το διάστημα που δούλευα με την Παξινού, ο Βουτσάς πληροφορήθηκε την επιτυχία μου και μου έκανε πρόταση να παίξω μαζί του φαρσοκωμωδία. Δέχτηκα με χαρά και έμαθα πολλά απ' τον Βουτσά για την κωμωδία. Πρώτα απ' όλα, να μην παίρνεις ούτε ανάσα, όταν ο συνάδελφός σου σου «πλασάρει» το κωμικό. Ο κόσμος έπεφτε κάτω απ' τα γέλια. Τι ωραίο πράγμα!

Δούλεψα και με τη Βουγιουκλάκη και με τον Παπαμιχαήλ, αλλά μόνο για ενάμιση μήνα, γιατί έκανα πρόβες στα «Τέσσερα Δωμάτια με Κήπο» με τον Αλεξανδράκη. Τους το είχα πει ασφαλώς, αλλά η Αλίκη επέμενε: «Έλα τουλάχιστον για... την πρεμιέρα και μετά θα σε αντικαταστήσουμε».

Ήταν το έργο «Βασίλισσα Αμαλία» και πράγματι ο ρόλος μου πήγαινε πολύ. Και πρέπει να πω πως τόσο η Αλίκη όσο και ο Δημήτρης έκαναν τα πάντα, για να είμαι ευχαριστημένη. Τα γέλια μας και το χιούμορ του Δημήτρη δεν θα τα ξεχάσω ποτέ. Όπως ποτέ δεν θα ξεχάσω τη λάμψη της Αλίκης πάνω στη σκηνή.